

Nr 770

Av herr **Lundberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående befälsordningen vid armén m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 109 redovisas de utredningar, som oavbrutet sedan den 30 juni 1948 pågått för att lägga grunden till en tidsenlig och effektiv befälsordning för det militära försvaret. Utredningarna har i huvudsak inte kunnat bringas längre än till förslag till befälsordning för **huvuddelen** av infanteriet, och propositionen omfattar i huvudsak endast ett principförslag till befälsordning vid armén samt dess tillämpning vid normalinfanteriregemente.

Det synes uppenbart att huvudanledningen till den långa utredningstiden har varit den på ledande militärt håll rådande föreställningen att krigsbefälet alltfört såsom under de senaste fyrahundra åren måste indelas i officerare, underofficerare och underbefäl. Reservanterna i 1948 års utredning med general Bredberg och statsrådet Edenman i spetsen kom till det resultatet att en sådan uppdelning icke minst med hänsyn till krigsorganisationen var orimlig. Ett studium av 1954 års befälsutrednings förra året avlämnade betänkande *Arméns befäl* visar att också denna utredning kom till liknande resultat. Alla de skäl av traditionell art, som på militärt håll anförts till stöd för en sådan tredelning av befälet, underkändes. Utredningen, som dock vidhöll den gamla tredelningen vad formen angår, gav den ett helt nytt innehåll. Underofficerskåren skulle såväl i krig som i fred fullgöra officerstjänst såsom kompanichefer (i krig) och som plutonchefer. Underbefälskåren skulle såsom kompaniadjutanter och plutonchefs ställföreträdare både i krig och i fred fullgöra vad som hittills räknats till underofficerstjänst. Propositionen godtar denna förskjutning av befälskårernas uppgifter men redovisar lika litet som 1954 års befälsutredning några rationella skäl till den behållna kårindelningen. När 1954 års utredning så sökte ordna in reserv- och värnpliktigt befäl i den på kårindelningen grundade militära hierarkien, misslyckades man totalt. Redan på kompaniplanet fick man inte mindre än tjugo pinnar på den militära stegen och kunde inte längre låta grad och tjänsteställning sammanfalla. Såsom propositionen redovisar har remissinstanserna underkänt en så besynnerlig och krånglig ordning, rättare oordning. I nr 3 av Tiden 1960 har styckjunkare Sven Essle med goda skäl kritiserat bl. a. denna del av utredningen. Jag hänvisar till denna artikel.

Propositionen underkänner också detta utredningsresultat men ger ingen lösning utan hänvisar till nödvändigheten av ytterligare utredning, trots

redan förfluten tolvårig utredningstid. Säkerligen kan inte en gång ännu tolv års utredningar lösa graderingsfrågan, om man vidhåller den gamla indelningen i officerare, underofficerare och underbefäl samtidigt som man av utvecklingen tvingas att låta värnpliktsarméns yrkesbefäl vara arméns ryggrad och de enda som verkligen i fredstid kan bibringas yrkeskunskaper på områdena för militär taktik och teknik samt förmåga och rutin att leda stridshandlingar. Den militärtekniska utvecklingen och nödvändigheten av att i kärnvapnens tidevarv sprida alla styrkor i små avdelningar över stora ytor gör att yrkesbefälet mer än någonsin tidigare blir allt amatörbefäl mycket överlägset — detta må sedan kallas reservbefäl eller värnpliktigt befäl — och gäller det en gång allvar, så kommer man oberoende av företagna fredsmässiga kårindelningar att tvingas till — om man får tid — sakliga värderingar och graderingar av befälet.

Hur besynnerliga resultat propositionen kan leda till belyses av följande. Antag att två enäggstvillingar avlägger realexamen och därefter samtidigt påbörjar första tjänstgöring vid samma regemente såsom uttagna till underofficersutbildning. Den ene beslutar sig för att bli yrkesmilitär och blir, emedan han har bara realexamen, aktiv underofficer. Den andre blir först värnpliktig underofficer men fullföljer utbildningen och blir värnpliktig officer. Värnpliktig officer och till och med reservofficer kan man nämligen bli utan studentexamen. Tiden går. Den aktive underofficeren fullgör sammanlagt tre kombinerade repetitions- och befälsövningar om vardera 40 dagar och ett antal särskilda befälsövningar om sammanlagt 30 dagar och blir kapten. Blir det så krig, så tillhör han den högsta befälskåren. Brodern, yrkesmannen, är bara underofficer ehuru utbildad för officerstjänst, och också han kommer att föra kompani. Och om kriget blir av några månaders varaktighet och det börjar bli ont om bataljonschefer, vem av de två bör då av sakliga skäl sättas som bataljonschef över den andre? Säkerligen tvillingbrodern yrkesmannen. Sådana värderingar bör uppenbarligen få göra sig gällande redan under krigsförberedelsearbetet i fred.

Det är emellertid med stor tillfredsställelse man av propositionen finner att vägarna breddas för övergång från underbefälskarriären till underofficerskarriären och från denna till officerskarriären. I det sammanhanget må dock påpekas att löneskillnaderna mellan officerare och underofficerare är anmärkningsvärt stora. I Stockholm har nu en kapten i slutlön per månad 2 262 kronor, under det att en förvaltare med samma tjänsteställning har 1 840, och en fanjunkare, som i krig skall vara kompanichef, har bara 1 497, alltså inte mindre än 765 kronor i månaden mindre än kaptenen.

Enligt propositionen fordras för officersbefordran på aktiv stat studentexamen och för underofficersbefordran realexamen. Sedan länge har underofficerskårens rekrytering varit god under det att officerskårens rekrytering både kvantitativt och kvalitativt lämnat mycket övrigt att önska. Kompe-

tensutredningen tror väl att det skall bli möjligt att enligt den föreslagna befälsordningen kvantitativt tillfredsställande rekrytera officerskåren, däremot tvivlar kompetensutredningen på att kvaliteten kommer att bli godtagbar. Reservanterna i 1948 års utredning ansåg inte heller att det skulle bli möjligt att genom direkt studentrekrytering få en duglig officerskår. Vårt land har nu sedan många år anslagit ett ständigt ökat antal miljarder till försvaret. Man har dock inte samtidigt sört för att de yrkesmän som främst skall handha dessa miljarder kunnat tillfredsställande rekryteras. Det är att allvarligt befara att inte heller Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag avskaffar denna sedan länge bestående orimlighet, även om förslaget innebär betydande förbättringar av nu rådande ordning.

I höst blir det sju år sedan 1948 års befälsutredning avlämnade sitt betänkande. Reservantförslaget i denna utredning framstår fortfarande som det mest genomtänkta och mest realistiska av alla de förslag till befälsordning för armén som framställts. Det utgick från krigsorganisationens behov av väl utbildat yrkesbefäl med alla värnpliktiga såsom rekryteringsbas och utan några konstlade indelningar i olika sociala grupper. Det utgick också från att av både organisatoriska och ekonomiska skäl måste det vara riktigt att allt yrkesbefäl under sin långa fredstjänstgöring så utbildas och brukas att de i krigsorganisationen kan tilldelas uppgiften att självständigt föra trupp under strid. För att verkligen lösa befälsfrågan — och om den inte löses på ett sakligt sätt blir aldrig så många miljarder kronor till försvaret meningslösa — torde det vara nödvändigt att återvända till detta reservanternas förslag.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1960: 109 måtte besluta att befälsordningen vid armén skall grundas på *enhetsbefäl* enligt de riktlinjer, som drogs upp av reservanterna i 1948 års befälsutrednings betänkande *Befälsordningen vid infanteriet* samt

att utskottet vidtager de ändringar i propositionen vartill ett bifall till motionen kan föranleda.

Stockholm den 5 april 1960

John Lundberg